

RECENZE

Josef Švancara

KOMPENDIUM VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

Státní pedagogické nakladatelství, Praha,
1973. 208 stran.

Skripta vydaná pro posluchače filosofické fakulty Purkyňovy university si zaslouží vyzdvižení pro úspěšné zvládnutí především dvou úkolů: pro *ucelenou skladbu* poznatků ze širokého záběru autorova a pro *citlivé vedení* studenta k samostatnému kritickému, metodologicky vytríbenému myšlení.

V rámci výkladů vývojové psychologie, pojaté jako obecná psychologie vývoje, věnuje Švancara první třetinu textu (kapitoly 1–5) *metodologii* základních otázek. Tato část pojednává o pojetí a pojmových modelech základních činitelů vývoje, nastiňuje dialekticky pojatou problematiku interakce činitelů dědičnosti a prostředí v historické perspektivě i v současném vědeckém snažení. V rámci hlavních typů výzkumných přístupů – longitudinálních a průřezových – pak stručně charakterizuje logiku empirických projektů a metodiky užívané ve vývojové psychologii.

Nejobsáhlejší část textu (kapitola 6) je věnována vývoji v *dětství*; autor zde člení problematiku především z hlediska psychologických aspektů dětské činnosti. Po obecné orientaci v nezávislých a závislých proměnných rané ontogeneze se zabývá podrobněji studiem hry, kresby, řeči (v souvislosti s vývojem myšlení), dále vývojem citění a motivace a poruchami duševního vývoje v dětství.

Závěrečná čtvrtina práce (kapitola 7), po úvodním pojednání o otázkách periodizace životního cyklu, se týká *dalších životních údobí* – dospívání, mládí, dospělosti, stárnutí a stáří – především z hledisek celkové životní orientace, pracovního začlenění, schopnostních a povahových změn v souvislosti s biologickými a společenskými prvky životního běhu.

Podnětné je spojení výkladu s krátkými „rozšiřujícími“ citáty z vědeckých prací a z beletrie. Stejně jako v kontrolních otázkách k jednotlivým oddílům a v terminologickém i „autorském“ cvičení (kapitoly 8 a 9) na konci knihy, nachází student v těchto citlivě vybraných ukázkách silné pobídky k přemýšlení a tvořivému vyrovnávání s rozpornými názory. Autor tak předkládá vývojově psychologickou tematiku jako otevřenou rozpravu, nezabavuje se však odpovědností zastávat

v ní vlastní názor. Také tento rys posuzované práce, spolu se sympatickou snahou poukázat na přínos nejen cizích, ale i českých a slovenských vědců, dává kompendiu vyniknout mezi našimi současnými psychologickými učebnicemi.

K. Balcar

V. V. Davydov

VIDY OBOBŠČENIJA V OBUČENII

Izd. Pedagogika, Moskva 1972, 424 str.

Knihka pojednává z komplexního hlediska psychologického, pedagogického a gnoseologického o zobecnění jakožto základu pojmového myšlení a problematice, která s ním souvisí. Je určena psychologům a pedagogům, některé její partie hovoří též k učitelům. Všeprolínajícím tématem práce je kritika empirické teorie myšlení a její systematické překonávání z pozic koncepce opírající se o dialektický materialismus.

Knihka je členěna do tří částí. První, o 4 kapitolách, prezentuje problém zobecnění, jak je traktován tradiční, nedialektickou psychologii, didaktikou a logikou. Autor zde rozebírá gnoseologickou podstatu tohoto pojetí zobecnění a s ním souvisejícího pojetí abstrakce a tvoření pojmů a poukazuje na vnitřní omezenost výkladu poskytovaného empirickou teorií myšlení. Jsou uvedeny četné doklady nedostatků a nesnází, které ve vyučovacím procesu tato teorie způsobuje. Tato prvá část je určena spíše pedagogům a zejména zde (a v poslední kapitole knihy) naleznou užitečný materiál učitelé.

Druhá část, nejkratší, tvořená 2 kapitolami, zapojuje tematiku do poněkud širšího a obecnějšího rámce psychologického a pedagogického zkoumání. Ve třech oddílech analyzujících Vygotského, Rubinštejnovu a Piagetovu kritiku empirické teorie myšlení nalezne možná psycholog nejzajímavější partii celého díla. Davydov věnuje mimořádnou pozornost právě těmto třem vědcům proto, že při budování svých teorií vývoje myšlení se speciálně zabývali problémem zobecnění a tvoření pojmů u dětí a v souvislosti s tímto přesně formulovali své vztahy k různým stanoviskům. Davydov velmi kladně hodnotí bohaté a specifické přínosy těchto autorů pro překonání tradiční, omezené empirické teorie myšlení a zároveň podává podrobnou kritiku těch prvků a momentů jejich díla, kterými ještě nedosáhli nebo které jim zabránily